

Amb empremta de clàssic

Text > LAURA REIXACH

Llegeixo les primeres línies de *La casa gran* de Maria Mercè Roca (Portbou, 1958), aquesta novel·la biogràfica en què, en forma de llarga carta al seu pare, l'autora rememora la seva infantesa i adolescència i, de sobte, la flaire del cafè torrat es fa present al meu voltant. Amb poc més d'una cinquantena de paraules i amb un mestratge envejable, Roca, seguint l'empremta proustiana, però amb una contenció i una brevetat lloables, ha convocat el sentit de l'olfacte i l'ha posat a treballar sota les ordres de la seva prosa ben travada. Una prosa que defuig el barroquisme, la pedanteria o el mot de lluïment i que, amb la seva cadència tan propera a la del registre oral, aconsegueix una força evocativa que ens submergeix en el seu viatge de retorn emocional a un Portbou que pertany al passat.

«Ningú no té pressa; la vida és allà a la taula», diu Roca, i ara, per a nosaltres, com a lectors, la vida és a *La casa gran*, a les pàgines d'aquest volum en què el temps s'escola ple de veritat, de sentiment, de realitat. Un sortilegi que es fa possible gràcies a la magnífica capacitat que té l'autora per transformar la quotidianitat més anodina en un univers ple de significat. Roca, que ens captiva ja des d'aquest primer

paràgraf introductori, té la destresa de retenir-nos en l'ara de la lectura mentre ens fa reviure el seu passat. Un passat que l'autora construeix a petits fragments, alguns de plàcids, altres de ben colpidors; tots, però, transmesos amb una sensibilitat equilibrada i una concisió envejable.

Cadascun d'aquests fragments està tan viu, és tan lúcid, que us convido també a fullejar el llibre, a aturar-vos en qualsevol pàgina i a delectar-vos amb la lectura de qualsevol paràgraf, perquè l'interès de *La casa gran* és en el relat en si, però alhora en cada una de les baules que el configuren. Aquesta depuració d'estil delata un treball acurat i curós per part de l'autora, que, sens dubte, va entomar un repte difícil en escriure-la, tant per la transcendència com per la gravetat d'alguns fets que hi relata. Roca, però, va saber trobar el to just i la paraula clau per crear una atmosfera emotiva però continguda, perquè, com va dir ella mateixa, «escriure sovint és saber mantenir les brides del relat»; una habilitat en què ella excel·leix.

En el món en què vivim, sotmès a la tirania de la novetat en tots els àmbits de la cultura, cal celebrar una iniciativa com la de l'editorial Llibres del Segle, que ha tornat a posar a l'abast del

ROCA, Maria Mercè. *La casa gran*. Girona: Llibres del Segle, 2024. 80 p.

públic *La casa gran*. Aquesta obra ens acostava a un Portbou i a una vida que ja s'han esvaït, però ens parla d'emoció i vivències universals. Com esdevé amb els clàssics, el pas del temps no l'ha malmesa, ans al contrari, l'ha enriquit de matisos. Com el cafè bo, que deixa una petja persistent a la gola, *La casa gran* roman en nosaltres.

Una diferència poc habitual

Text > PERE MARTÍ I BERTRAN

El professor i escriptor Jordi de Manuel (Barcelona, 1962), ben conegut per les seves obres de ciència-ficció i policiaques, ens presenta ara una nova novel·la infantil, *La geganta*, en què de nou posa a disposició dels lectors els seus coneixements científics i les seves reflexions sobre l'ésser humà. En aquest cas, els coneixements giren fonamentalment al voltant d'una malaltia molt poc freqüent, l'acromegàlia, coneguda també per *gegantisme*, sobretot quan afecta infants, com en el cas de la Nina, una nena de nou anys que comença a créixer desmesuradament

davant l'astorament dels seus pares i del germà bessó, en Roc, i davant la sorpresa, sovint acompanyada d'incomprensió, de l'entorn, sobretot l'escolar.

Les reflexions sobre l'ésser humà, tan freqüents en la seva obra per a adults, versen sobre la diferència i la dificultat per acceptar-la. La Nina crida l'atenció entre els infants de la seva edat, i aquí és on trobem la dicotomia tan pròpia de l'ésser humà: la crueltat dels qui fan de la diferència un objecte de divertiment, sense tenir en compte el patiment que poden causar, i la normalitat amb què molts companys ac-

cepten la vitalitat i l'alegria de la Nina, per molt que la vegin diferent.

Jordi de Manuel, amb els seus dots narratius, ens va introduint en el món familiar i escolar de la Nina i en Roc, enriquit amb personatges que el complementen i el fan més real, com ara Clara Camps, la mestra; en Leo o la Gnima, dos amics de l'escola, o els animals de companyia que agraden tant als infants: en Tro, el gos d'en Roc, i la Llamp, la tortuga mediterrània de la Nina, que l'avi va trobar ferida i que, amb encert, al final porten a un centre de recuperació de rèptils. I tot això, Jordi de Manuel

Dolor i aspresa

Text > MIREIA LLEÓ I BERTRAN

Amb aquest volum, Josep Domènech Ponsatí (Sant Feliu de Guíxols, 1966) va quedar guanyador del 47è Premi de Poesia Catalana Josep M. López-Picó. Es tracta d'un volum de quaranta-vuit poemes, numerats inversament. Ja d'inici, l'autor sembla que ens plantegi una lectura lúdica, i ens preguntem si caldria començar pel poema número u, de la pàgina setanta-dos, o bé si comencem la lectura pel número quaranta-vuit, de la pàgina vint-i-u.

Rotija significa 'raspera', 'lleu inflamació de la gola'. En definitiva, dolor, dolor en parlar, en articular paraules. I aquí, el dolor s'expressa amb jocs de paraules, amb ironia, tant en el discurs com en desplegaments d'interferències fòniques i semàntiques. El poeta s'ha volgut allunyar d'estereotips, de la mètrica convencional i de l'ús d'imatges. No hi ha gaire lloc per als records; més aviat hi ha una projecció cap al futur, irremeiablement amb la presència de la mort, de la decadència del cos: «I amb el pitet posat | (m'hauria estimat més escriure bavasai), | esperarem plegats | que arribi Allò | Indefinit». També hi ha lloc per al joc de paraules: «¿Havent "morit" seré llavor? | ¿Havent "morit" seré, llavors?».

La veu poètica espera la mort, i els poemes el sorprenen en el joc infantil de

fer tat. La decrepitud i la decadència són acceptats i es converteixen en un pre-text poètic. El pròleg de Joan Rius Miralles resulta aclaridor i necessari per desgarnar la intenció i la manera de fer de Domènech Ponsatí, autor de sis llibres de poesia en llengua catalana, gairebé tots premiats en diferents certàmens literaris, i de dos volums més escrits en portuguès i publicats al Brasil.

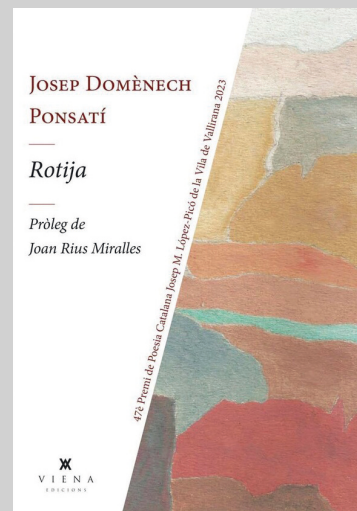
El llibre que ens ocupa s'allunya de qualsevol semblança amb la poesia elegíaca. La mort pròpia és vista sense contemplacions, amb un to lúdic enginyosament desplegat mitjançant un llenguatge ric, amb un vocabulari sovint dialectal. Tot plegat, potser és un recurs per allunyar la por. Josep Domènech Ponsatí escriu: «Em moriré igual que hauré viscut: | dolçament amargat. | Un cop dins del buit, | estic segur que ningú no | n'anirà ple». Després d'uns versos colpidors, apareix un final amb una frase feta.

I de versos colpidors, n'hi ha uns quants: «Tornaré a ser petit. | Voldré mamar de nou | la llet del no-res, vulgarment | dit Déu: serà amarganta». Es mostra irònic, cínic, mordaç: «La Mort | se'm presentarà en forma | de granulat | per a solució oral, | de color blanc, | i em calmarà el dolor. | Jo l'anomenaré | "El Gran Espidifén"».

ens ho va explicant amb un estil molt apropiat per a joves lectors: vint-i-sis capítols breus amb una característica poc habitual, però que fa més versemblant i llegidora l'obra, ja que hi alterna el narrador en primera persona, en aquest cas en Roc (als capítols senars), amb el narrador omniscient en tercera persona (als capítols parells). Afegim-hi una llengua rica, uns recursos literaris ben treballats i assequibles i uns coneixements breus, clars i ben imbricats en el text i entendrem per què *La geganta*, amb il·lustracions d'Ignasi Blanch, pot ser una bona lectura familiar, escolar o de club de lectura infantil.

Com a curiositat final, però no pas menor, val la pena destacar que, sen-

se dir-ne els noms, l'acció transcorre majoritàriament a les comarques gironines. En concret, la ciutat on la família se'n va a viure, a causa de les feines dels pares, és Banyoles. Ho sabem per la presència de l'estany i els estanyols, però també per referències a indrets com el museu (Darder) i la plaça Major, o a llegendes com les de les dones d'aigua, tan lligades a la mitologia popular del Pla de l'Estany. I encara un altre indret gironí: Garriguella, ja que, com he apuntat, al final la família porta la tortuga al Centre de Reproducció de Tortugues de l'Albera. Val a dir que Jordi de Manuel ja havia donat un bon paper a Banyoles en una novel·la per a adults, *L'olor de la pluja* (La Magrana, 2006).

DOMÈNECH PONSATÍ, Josep. *Rotija*. Barcelona: Viena Edicions, 2024. 72 p.

L'encert de *Rotija* és la llibertat d'haver construït un poemari en el qual es mira la pròpia mort d'una manera directa i despullada, en el qual el dolor es tracta d'una manera viva. Sons que es repeteixen, imatges que no ho volen ser, però que esdevenen dures i impactants: «Em van posar el seu nom, | el del meu germà gran, | que va néixer (¿néixer?) mort | un avortó llençat | a les escombraries, | però que duc a bord en la derrota. | La làpida la tinc a punt. | Com de segona mà. | Com de segon mort. | Atès | que he fet molt de rodó a la vida, | em pregunto sovint: | ¿qui dels dos no ha sigut?».

Rotija és un poemari valent i, potser sense haver-s'ho proposat, d'un gran dramatisme. Dolor i aspresa, com el títol mateix.

MANUEL, Jordi de. *La geganta*. Barcelona: Animallibres, 2024. 117 p.